
Fyzická podoba Karla IV.

Jan Royt (redakčně upraveno)

O fyzické podobě Karla IV. se dovídáme z kroniky florentského letopisce Matea Villaniho:

„Podle toho, jak se dovídáme od těch, kdo se s císařem stýkali, byl prostřední postavy, podle ponětí Němců spíše malé, přihrblý, s krkem a tváří nepatrně vystrčenými kupředu, černých vlasů, pohledu mírného, velikých očí a plných lící, černého vousu a hlavy zpředu holé. Odíval se oděvem nenápadným, vždy uzavřeným, bez jakékoli ozdoby, ale sahajícím jen po kolena. Málo rozdával, zato s velkou pílí peníze shromažďoval, a ty, kdo mu sloužili, nijakž zvlášť neodměňoval. Bývalo také jeho zvykem při audiencích držet v ruce vrbový proutek a nožík a pro potěšení si pečlivě něco vyřezávat. Při této práci, maje před sebou lidi na kolenou, kteří mu podávali svoje žádosti, přebíhal očima po kolemstojících tak, že se těm, kdo s ním mluvili, zdálo, že neráčí věnovat pozornost jejich slyšení. A přece dával pozor a naslouchal výtečně a několika velmi obsažnými slovy, odpovídajícími požadavkům žadatelů, podle své vůle, a aniž by ztrácel čas úvahami a poradami, svrchovaně moudře odpovídal. Tak v jediné chvíli spojoval – aniž bytím jeho úsudek nějak trpěl či se měnil – trojí úkon: těkající pohled očí, práci rukou a plně pozorné udílení slyšení a uvážených odpovědí, což byla věc podivuhodná, se kterou se u jediného člověka zřídka setkáváme.“

Uvedený dobový popis je ovšem nutné korigovat, a to na podkladě antropologických průzkumů, které při příležitosti blížícího se 600. výročí smrti Karla IV. provedl prof. Emanuel Vlček. Podle dobře zachovalé kostry Vlček usoudil, že

Karel byl muž atletického těla se silnou kostrou, které zformovalo záměrné tělesné cvičení a jízda na koni. Vysoký byl mezi sto sedmdesáti dvěma a půl a sto sedmdesáti třemi a půl centimetry. Jeho skutečnou výšku totiž značně zkreslovala ohnutá a dopředu nakloněná záda. Způsobila ji kyfóza hrudní páteře (obloukovitě prohnutí páteře). Podle stavu Karlových obratlů lze soudit, že jejich nositel trpěl také skoliózou (projevuje se vychýlením páteře do strany). To vychýlení činí něco přes centimetr od osy. Vychýlení dozadu způsobuje, že původní výška Karlova těla před poškozením páteře byla o tři až čtyři centimetry vyšší. Karel tedy ve skutečnosti měřil něco kolem 173 centimetrů - byl tedy na svou dobu nadprůměrně vysoký, ale vypadal, jako by měl 169 nebo 170 centimetrů.

V mládí byl velmi aktivní a nevynechal jedinou příležitost, zúčastnit se nějakého souboje nebo turnaje. Známe případy, kdy zápasil v rytířských kláních pod cizím jménem a erbem, jako například v roce 1347 ve městě Rothenburgu ob der Tauber. Kromě toho se neváhal oblékat do módních výstřelků a při tanečních zábavách se velmi okázale dvořil měšťanským paním. Zprávy o jeho poklescích se donesly až do Avignonu a papež Klement VI. svému žáku a příteli Karlovi toto chování dost tvrdě vytkl: *„Dozvěděli jsme se ze zpráv mnoha lidí, že někteří velmoži němečtí, kteří čistou láskou milují Tvoji čest, reptají a velmi těžce nesou, že Ty svými šaty, které nosíš příliš krátké a těsné, nezachovááš onu vážnost, kterou vyžaduje vrchol důstojnosti císařské, a že se proti slušnosti této důstojnosti účastníš klání a turnajů. Nad tím jsme se my, kteří z otcovské lásky toužíme po rozmnožení Tvé cti, podivili, a důrazně Tvou jasnost žádáme, abys v budoucnosti nosil oděv volný a dlouhý, který prozrazuje zralost; a že se vyžaduje při tak velkém panovníkovi, abys nechal takových klání a turnajů a aby ses ve svých skutcích a vystupováních ukázal vážným a zralým, aby na Tobě nebylo pozorováno nic nepřislusného nebo pokárání hodného, nýbrž abys hodnost, jejíž odznaky a váhu nosíš, naplňoval mravy a zosobňoval ctnostnými skutky.“*

Na Karlově kostě objevil profesor Vlček celou řadu vyhojených poranění. Nejvážnější byl zřejmě úraz na krční páteři, který vznikl při turnajovém souboji. Po tupém úderu dřevce vedeném velikou silou na levou polovinu krku spadl v plné zbroji z koně a rozlomila se mu přítom čelist a poranil si obratle krční. Následky zranění musely být i po zhojení jasně patrné. Císařovy portréty proto nezachycují zcela věrně Karlovu podobu a spíše se snaží vykreslit panovníka poněkud

idealizovaně. Zřejmě nejvíce se skutečné podobě císaře blíží Karlovo zobrazení na nástěnné malbě v kostele Panny Marie na Karlštejně (tzv. ostatková scéna). Panovník je představen z profilu s výrazným a nepravidelně rostoucím nosem, který byl poraněn u kořene sečnou ranou. Levá tvář je na portrétu pozorovateli skryta. Jiná zobrazení tak transparentní nejsou, asi nejznámější císařova busta v triforiu Katedrály sv. Víta žádná zranění neukazuje.

Zvláště ve stáří potom trpěl Karel dnou. Těžký záchvat této nemoci postihl Karla IV. při jeho návštěvě Francie v roce 1378, kdy podle svědectví kancléře francouzského krále Pierra d'Orgemon: „částečně cestoval ve voze, částečně byl nesen na nosítkách mezi dvěma mulami neb na nosítkách nesených nosiči. V paláci francouzského krále byl pak přenášen na židli, na schodech pak v náruči, když si chtěl prohlédnout ostatky svatých v kapli chrámu. Přes všechny bolesti však do Paříže vjel po boku francouzského krále na koni, neboť byl císař.“ Rozvoji dny jistě nepřispívala císařova životospráva, protože, jak víme, jeho stůl vždy oplýval dobrým pitím a pečenou zvěřinou. Lékaři mu radili, aby pil spíše zahraniční kvalitní vína (moselská a rýnská), než kyselé trůňky domácí. Prizmatem jeho nemocí můžeme dobře pochopit založení Karlových Varů, neboť horké prameny měly blahodárný účinek na jeho zdravotní potíže. Posledním úrazem, který císař

utrpěl, byla zlomenina krčku levé kosti stehenní. V důsledku toho musel ulehnout, což pak vedlo k vývinu zápalu plic a následné smrti.

Rozšiřující literatura:

VLČEK, Emanuel. *Fyzická charakteristika osobnosti Karla IV.* Praha: Univerzita Karlova, 1998.

VLČEK, Emanuel. *Fyzické osobnosti českých panovníků. 2. díl. Čeští králové. Atlas kosterních pozůstatků českých králů přemyslovské a lucemburské dynastie s podrobným komentářem a historickými poznámkami.* Praha: Vesmír, 1999.

VLČEK, Emanuel. Pádem vzhůru. Úraz Karla IV. ohrožující jeho život. *Vesmír* 77 (1998), č. 4, s. 218-223.